

Prof. zw. dr hab. Alojzy Z. Nowak

Wydział Zarządzania

Katedra Gospodarki Narodowej

Uniwersytet Warszawski.

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Jevgenijsa Kurovsa pt. Business Model of Management in Heating Company in Scope of Social Responsibility-(Biznesowy model zarządzania przedsiębiorstwem ciepłowniczym w aspekcie odpowiedzialności społecznej), napisanej pod kierunkiem dr hab. inż. Tadeusza Waścińskiego prof. Politechniki Warszawskiej oraz kierownika pomocniczego dr. Marka Seretnego.

Uwagi ogólne

Temat rozprawy doktorskiej skierowanej do recenzji, podejmujący problematykę społecznej odpowiedzialności biznesu w działalności gospodarczej, w tym przypadku w działalności przedsiębiorstw ciepłowniczych, może i powinien być rozpatrywany zarówno w teorii, jak i w praktyce zarządzania. Kwestie społecznej odpowiedzialności biznesu przestały być tylko domeną dysput, czy rozważań konferencyjnych, oraz na seminariach, a coraz częściej stają się przedmiotem krytycznych analiz i naukowych dociekań na europejskich wyższych uczelniach. Jest tak też w Polsce i na Łotwie - w krajach, w których Autor rozprawy doktorskiej dokonuje analizy biznesowego modelu zarządzania przedsiębiorstw ciepłowniczych właśnie w aspekcie odpowiedzialności społecznej.

W wysoko rozwiniętych krajach Unii Europejskiej odpowiedzialność społeczna w strategii organizacji już od lat osiemdziesiątych ubiegłego stulecia uznana była jako kluczowy czynnik zarządzania strategicznego. A więc także jako istotny składnik poszukiwania różnych dróg prowadzących do zdobycia przewagi konkurencyjnej. W literaturze zachodniej pojawiły się wówczas sformułowania dotyczące definicji organizacji odpowiedzialnej społecznie, takiej, która ma jasno zarysowaną misję - często rozumianą także jako posłannictwo wobec konsumentów i szerzej wobec społeczeństwa. Ale również organizacji mającą cele ekonomiczne i

społeczne, postawę odpowiedzialności wobec wszystkich interesariuszy zarówno wewnątrz, jak i na zewnątrz tej organizacji. W tym podejściu nie chodziło o odpowiedzialność społeczną rozumianą jako działalność charytatywną, ale o długofalowy, strategiczny zestaw przedsięwzięć i zachowań organizacyjnych, prowadzących również do sukcesu biznesowego.

W polskiej literaturze funkcjonuje angielski skrót *Corporate Social Responsibility*, co mylnie może sugerować, że to wielkie korporacje, firmy globalne stosują głównie reguły odpowiedzialności społecznej. Tak jednak nie jest, bo to firmy średniej wielkości i firmy rodzinne dają często przykłady rzetelnego działania i mają istotny wpływ na otoczenie w zakresie wysokich standardów etyki biznesowej. A niedawny kryzys finansowy na świecie udowodnił, że to wielkie korporacje, czy banki naruszają, często bezkarnie podstawowe zasady z zakresu szeroko rozumianej odpowiedzialności społecznej.

W polskich realiach, a zapewne i łotewskich, koncepcje uwzględniania przez przedsiębiorców skutków działalności biznesowej w środowisku społecznym i środowisku naturalnym, pojawiły się później, i dopiero w ostatnich latach stawiane są szerzej pytania o sens i źródła odpowiedzialności biznesowej. Z badań i analiz naukowych poświęconych tej tematyce wypada zauważyć, że rozumienie społecznej odpowiedzialności nie powinno być traktowane jako moda, czy klasyczny instrument marketingowy. Obecnie firmy zaangażowane społecznie dostrzegają potrzebę działalności w obszarze ochrony środowiska, wspierania nauki, oświaty, kultury i aktywności sportowej. Częściej też działają na rzecz rozwoju społeczności lokalnej, czy pomocy społecznej. Gdy idzie o ochronę środowiska naturalnego, to analizowane w pracy firmy ciepłownicze stają nieraz wobec dylematu: mogą wspierać np. produkcję „zielonej energii”, ale takie podejście, łączy się z ponoszeniem dodatkowych kosztów i zazwyczaj prowadzi do wzrostu opłat za ciepło. A tego jego odbiorcy raczej nie akceptują.

Rozprawa doktorska pana mgr Jevgenijsa Korovsa wychodzi naprzeciw potrzebie pewnej kategoryzacji (systematyzacji) społecznej odpowiedzialności biznesu, w oparciu o dotychczasową literaturę nie tylko polską i łotewską. Jest jednak przede wszystkim próbą zdiagnozowania i syntezy funkcjonowania społecznej odpowiedzialności na przykładzie 212 firm polskich i 26 firm łotewskich w sektorze przedsiębiorstw ciepłowniczych. A więc większości tego typu przedsiębiorstw w obu krajach, co czyni jego pracę reprezentatywną dla tej tematyki.

2. Zawartość pracy

Załączona do recenzji praca liczy 330 stron, na który składają się: wprowadzenie, siedem rozdziałów, podsumowanie, konkluzje i rekomendacje, bibliografia, listy wykresów oraz tabel. Na końcu opracowania znajdują się dwa załączniki, zawierające autorskie kwestionariusze ankiet użytych do weryfikacji celów badawczych. Badania dotyczące problematyki podanej w tytule pracy obejmują przedsiębiorstwa polskie i łotewskie w latach 2002-2014.

W rozdziale pierwszym zasygnalizowane zostały dylematy przed jakimi stoją firmy zorientowane społecznie, w szczególności gdy idzie o podmioty w sektorze energetycznym. Autor pracy podkreśla, że zderzają się one z zmianami regulacyjnymi odnośnie polityki energetycznej, zachodzącymi zarówno w Unii Europejskiej, jak i poza nią. Zmiany klimatyczne, ale także deficyty energetyczne w wielu krajach świata kształtują model biznesowy wielu firm energetycznych. Z jednej strony model ten uwzględnia twarde wymogi ekonomiczne - dążenie do zysku, z drugiej potrzebę troski o środowisko naturalne i związane z nim oczekiwania społeczne.

W rozdziale drugim autor rozprawy dokonuje selektywnego przeglądu koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu i jej implementacji do praktyki funkcjonowania przedsiębiorstw. Próbuje m.in. zanalizować motywy dla których firmy podejmują się działać w obszarze społecznej działalności, a jednocześnie odnosi się do barier przed jakimi one stoją.

Rozdział trzeci mający charakter rozważań teoretycznych dotyczy definicji modeli biznesowych współcześnie funkcjonujących przedsiębiorstw oraz ich strategii rynkowych. Istotny wpływ na te strategie mają takie czynniki jak kultura organizacyjna, czy nastawienie innowacyjne. Autor rozprawy podkreśla, że współczesny model biznesowy przedsiębiorstwa ma także coraz silniejszy związek z systemem wartości, a w konsekwencji również z troską o odpowiedzialność społeczną. Te rozważania w tym rozdziale w niewielkim stopniu wnoszą nowe i oryginalne przemyślenia do tematyki pracy. Mogłyby się znaleźć z powodzeniem jako fragment rozważań w poprzednich dwóch rozdziałach.

Rozdział czwarty poświęcony jest analizie sektora przedsiębiorstw ciepłowniczych w Polsce i na Łotwie, w latach 2002-2014. Ta część pracy oparta jest na dostępnych materiałach statystycznych. Prezentuje cechy charakterystyczne dla tego sektora w obu krajach, jego ekonomiczną rolę

w gospodarce i finansową sytuację przedsiębiorstw ciepłowniczych i zmian które się w nich dokonują, w tym zmian o charakterze własnościowym. Zdaniem autora rozprawy, z punktu widzenia państwa, efektywność i sprawność całego sektora energetycznego odgrywa ważną rolę, jednak odpowiedzialność społeczna rządów polega na nieuleganiu grupom nacisku, a zarazem na przejrzystości decyzji i inicjowaniu regulacji, ważnych dla całej gospodarki. Jest to także istotne dla przedsiębiorstw ciepłowniczych.

Kolejne trzy rozdziały kluczowe dla oceny tej dysertacji obejmują rozważania na temat modeli biznesowych, zawierają badania własne Autora, prezentują wyniki tych badań wraz z ich oceną i wnioskami.

Rozdział piąty skupia się na prezentacji modeli biznesowych w obecnie funkcjonujących firmach na świecie. Szczegółowo analizuje wpływ niektórych czynników wewnętrznych i zewnętrznych, mikro i makroekonomicznych uwarunkowań oddziałujących na efektywność i sprawność funkcjonowania firm oraz ryzyko w ich działalności. Przegląd tych czynników dokonany w oparciu o literaturę przedmiotu należy ocenić pozytywnie. Jednak nasuwa się uwaga podobna do tej z rozdziału trzeciego, iż dla większej przejrzystości i spójności tekstu pracy doktorskiej rozważania dotyczące modeli biznesowych mogłyby znaleźć się w poprzednich częściach tej dysertacji. Szkoda także, że już w tym rozdziale nie pojawia się choćby krótka charakterystyka modelu biznesowego przedsiębiorstwa ciepłowniczego.

Rozdział szósty i siódmy bardzo obszerne dotyczą autorskich trzech modeli społecznej odpowiedzialności biznesu. Te modele to: procesowy model społecznej odpowiedzialności biznesu w ujęciu makro, procesowy model społecznej odpowiedzialności biznesu w skali mikro oraz model korzyści ze stosowania CSR (Corporate Social Responsibility). W oparciu o te modele w rozdziałach autor dokonuje ocen w jaki sposób przedsiębiorstwa na etapie strategii uwzględniają interesy takie, jak ochrona środowiska, czy relacje z różnymi grupami interesariuszy.

W rozdziale siódmym w oparciu o kwestionariuszowe badania 212 firm polskich i 26 firm łotewskich w sektorze przedsiębiorstw ciepłowniczych w końcowej części pracy podjęta jest próba oceny znaczenia czynników makro i mikroekonomicznych ekonomicznych, społeczno-ekonomicznych, z zakresu wiedzy dla procesowych modeli społecznej odpowiedzialności biznesu oraz korzyści ze stosowania CRS dla przedsiębiorstw ciepłowniczych w Polsce i na Łotwie. Autor na podstawie

badan stwierdza, że biznesowy model społecznej odpowiedzialności biznesu wspomagający zarządzanie przedsiębiorstwem ciepłowniczym powinien uwzględnić czynniki, które pozwalają na zrównoważony rozwój gospodarczy firmy, ale także prowadzą do wzrostu jej konkurencyjności. I nie ma w tym sprzeczności celów. Zarazem w modelu tym należy uwzględnić troskę o środowisko naturalne i społeczną percepcję funkcjonowania przedsiębiorstwa ciepłowniczego.

3. Ocena merytoryczna pracy

Cele, hipotezy i metody badań zostały w tej pracy przedstawione, choć w szczególności hipotezy powinny zostać bardziej wyartykułowane. Trudno też byłoby stwierdzić, że najbardziej pożądany model społecznej odpowiedzialności biznesu w firmach ciepłowniczych, jaki pojawił się w rezultacie badań pochodzących z firm polskich i łotewskich jest zaskakująco odkrywczy. Mimo polemicznych uwag rozprawa jest wartościową pracą badawczą. Wnioski z przeprowadzonych badań mają potwierdzenie w uzyskanych wynikach. Autor wykazał, że potrafi posługiwać się narzędziami ilościowymi, wykorzystywanymi w badaniach ekonomicznych, czy z zakresu zarządzania. Widać wkład pracy i pewną staranność w części empirycznej pracy - fragmentami mogłaby być jednak bardziej czytelna. Doktorant podjął zbyt wiele wątków, które nie były konieczne z punktu widzenia tematu pracy.

Praca spełnia jednak kryteria stawiane pracom doktorskim. Odpowiada ona też oczekiwaniom stawianym rozprawie doktorskiej.

4. Uwagi końcowe

Uwagi sformułowane, co do oceny merytorycznej mają miejscami charakter polemiczny, ale nie umniejszają wartości naukowej pracy, którą oceniam pozytywnie. W związku z czym wnoszę o dopuszczenie do publicznej obrony rozprawy doktorskiej, autorstwa mgr. Jevgenijsa Kurovsa.

